

Graf van Petrus Leonardus (Peter) van Berlo

In Gemert-Bakel zijn oude grafmonumenten te vinden, die de hedendaagse voorbijganger niet veel meer zeggen. Dit vormt de aanleiding om in de archieven op zoek te gaan naar die vroegere levens en tegelijkertijd de graven te beschrijven. Op het oude kerkhof van de kerk van Sint-Jans Onthoofding in Gemert is het graf te vinden van Petrus Leonardus (Peter) van Berlo.

Het langgerekte grafmonument is vervaardigd van een grijsblauwe natuursteen. Volgens een inscriptie op de voet is het gemaakt door de 'Firma Smits Cuijk', een steenhouwerij die sinds 1848 in bedrijf is. Op een smalle sokkel staat de gedenkplaat met daarin de personalia gebeiteld en – voor die tijd bijzonder – een porseleinen foto van de overledene. De graftekst luidt als volgt: 'Ter nagedachtenis van den heer Petrus Leonardus van Berlo, echtgenoot van Mej. Maria Anna van Vugt. Geboren te Gemert 21 januari 1864 en overleden aldaar 26 december 1919.' De gedenkplaat wordt bekroond door een versierde steen met

gestileerde eikentakken, symbool van onvergankelijkheid. Daarboven staat een rijzig Keltisch kruis met in het hart een Christusportret met doornenkroon, een zogenoemd 'ecce homo', in reliëf vervaardigd van wit porselein.

Jeugd

Peter (1864-1919) groeit op in Gemert als oudste zoon van Cornelis van Berlo (1807-1883) en Wilhelmina van Hout (1832-1915). Zijn ouders verdienen de kost als kooplieden¹ annex winkeliers² in Gemert. Overigens blijkt uit akten dat de ouders geen van beiden kunnen lezen en schrijven. Bij Peters geboorte is zijn vader al

57 jaar oud en zijn moeder 31. Het is het tweede huwelijk van zijn vader, die als kinderloze weduwnaar trouwt met de latere moeder van Peter. Peter heeft twee jongere broers: Cornelis (*1865) en Lambertus (*1869). Hun zusje Elisabeth (*1868) overlijdt een paar maanden na de geboorte.

*Portret van Peter van Berlo op zijn grafsteen.
(Foto Cas Jamin)*

Huwelijk en gezinsleven

Op 5 augustus 1889 trouwt een vijfentwintigjarige Peter in Gemert met de tweeëntwintigjarige boerendochter Maria Anna van Vugt (1867-1939) uit Oss. Maria verblijft dan al twee jaar in Gemert voor haar werk als dienstmeid⁵. Als Peter trouwt werkt hij als slager en daarvoor heeft hij al zijn dienstplicht bij de Nationale Militie vervuld. Bij het huwelijk zijn de vader van Peter en de moeder van Maria al overleden. In de huwelijksakte staat over Peters moeder dat ze 'winkelierster' is, waaruit geconcludeerd mag worden dat ze de winkel heeft voortgezet na de dood van haar man. Het huwelijk van Peter en Maria blijft kinderloos. Er is alleen een aangifte⁴ van een doodgeboren, naamloos dochtertje (N.N. van Berlo) op 28 juli 1890. Uit tekst op het

bidprentje⁵ van Peter blijkt dat ze toch ouders zijn, van een pleegkind: 'Gesteund door de liefde zijner vrouw nam hij een kind tot zich, en voedde het op voor den dienst van God.' Het pleegkind is vermoedelijk

Petronella Janssen (geboren 29-10-1901 te Oss, dochter van Maria's overleden zus Allegonda van Vugt). Van haar is bekend dat zij een deel van haar jeugd inwoont bij Peter en Maria van Berlo.

Uit een krantenartikel⁶ valt op te maken dat het gezin ook een hond heeft. Peter doet namelijk op 13 juni 1906 in Den Bosch mee aan een internationale hondententoonstelling met zijn hond 'Jantje', een kortharige fox-terriër. Hij wint in die klasse de tweede prijs.

Kastelein

Peter en Maria zijn bij hun trouwen nog respectievelijk slager en dienstmeid, maar ze weten van aanpakken. Van 1894 tot 1917 zijn ze uitba-

ters^{7,8} van café-herberg 'De Landman' aan de Kerkstraat (nu Ridderplein) in Gemert, gelegen⁹ tussen het tegenwoordige gemeentehuis en 'De Heeren van Ghemert'. Hun etablissement biedt ruimte aan allerlei verenigingsactiviteiten, waaronder die van boogschietvereniging 'Doele Diana', waarvan Peter de secretaris is¹⁰. Bovendien houdt notaris Mathias G. van Kemenade regelmatig openbare verkopen en aanbestedingen in het

café, waarvoor hij geregeld advertenties in met name De Zuid-Willemsvaart plaatst. Zo wisselen in Café 'De Landman' boerderijen, burgerwoningen, bedrijfsruimten en een oliegasfabriek¹¹ van eigenaar.

Verder worden er bouwprojecten aanbesteed, zoals een te bouwen hoeve bij het klooster Nazareth¹² en de verbouwing van een 'woonmet winkelhuis' voor de heer P.J. van den Acker,

Het derde pand van rechts op deze prentbriefkaart die de situatie toont tussen 1910 en 1915 is café-herberg 'De Landman' in de toenmalige Kerkstraat – nu Ridderplein. (Bron gemeentearchief Gemert-Bakel, prentbriefkaart 23_001, J.P. Wijn)

fabrikant in Gemert¹³. In de Peel- en Kempenbode van 12 mei 1894 staat dat er op 6 mei 1894 bij prachtig weer een concours voor

De handtekening van P.L. van Berlo. Hij zal 'm vaak gezet hebben. (Bron gemeentearchief Gemert-Bakel Akte OG1893084)

maakt. Dat Peter wordt gevraagd voor die gecombineerde functies van pakhuisbeheerder en kassier is niet

kruisboogschutters plaatsvindt, waarbij het schieten buiten gebeurt en de prijsuitreikingen en het naborrelen zich afspelen in café 'De Landman'. De kastelein wordt daarbij lof toegezwaaid voor het rondje bier dat hij geeft. Rond 1917 verkopen Peter en Maria hun café aan de Hanzebank, die het in 1918 ombouwt tot bankfiliaal.

Notarisklerk en kassier

Peter van Berlo is een veelzijdig en getalenteerd man. Naast kastelein is hij klerk bij notaris van Kemenade. In die functie tekent hij bijvoorbeeld mede voor de oprichting van twee coöperaties: de roomboterfabriek in De Mortel (1908)¹⁴ en de stoomzuivelfabriek 'De Eendracht' in Gemert (1915)¹⁵. Vanaf 1909 is Peter bovendien administrateur-beheerder van het pakhuis van de Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond (NCB) in Gemert. In 1916 neemt Peter van Berlo ontslag als notarisklerk¹⁶ en wordt hij de eerste kassier van de net opgerichte, coöperatief georganiseerde Rooms-katholieke Boerenleenbank in Gemert¹⁷. Een functie waarvoor hij is gevraagd door Pastoor Poell en het bestuur van de NCB. De nieuwe Boerenleenbank wordt ondergebracht in het NCB-pakhuis aan de Kapelaanstraat in Gemert, waar Peter van Berlo volle dagen

toevallig. Hij is een gezien man; iedereen kent en vertrouwt hem. Dat hem een salaris wordt toegekend van vijftig gulden per jaar duidt erop dat zowel hij als het bestuur niet hebben voorzien hoeveel tijd en energie er gemoeid zou zijn met de werkzaamheden. In 1917 stoppen Peter en zijn vrouw Maria met het café en verkopen het pand aan de Hanzebank. Waarschijnlijk houdt Peter te weinig tijd over voor het café en bovendien staat in het huishoudelijk reglement van de R.K. Boerenleenbank dat de kassier niet tegelijkertijd als biertapper werkzaam mag zijn. Over Peter van Berlo kan gezegd worden dat hij een belangrijke rol speelt bij de ontwikkeling van de agrarische bedrijven in Gemert en omgeving. De boeren komen hem vaak om raad vragen. Zijn taken vervult hij nauwgezet en naar grote tevredenheid van de betrokkenen.

Overlijdens

Peters moeder Wilhelmina van Hout wordt 82 jaar. Ze sterft op 8 februari 1915 in Gemert¹⁸. Peter zelf overlijdt op 26 december 1919 in Gemert¹⁹ zeer plotseling aan een hartverlamming en wordt maar 55 jaar. Uit zijn bidprentje spreekt Peter van Berlo's hulpvaardigheid. Hij staat anderen met raad en daad bij, waarbij hij

zichzelf vergeet, en is zowel maatschappelijk als kerkelijk actief. Zo is hij onder andere lid van de Patronaatscommissie. Dat is een Rooms-katholiek orgaan dat zich bezighoudt met onderwijs en vorming. Van Peters overlijden wordt aangifte gedaan door zadelmaker Adrianus Frunt (41 jr.) en koopman Alphonsus Franciscus Jansen (40 jr.). Frunt woont naast Peter en zijn café 'De Landman' en daarna naast het nieuwe bankfiliaal van de Hanzebank. Jansen staat een tijdlang ingeschreven op het adres van Peters café-herberg en hij is in die tijd ook werkzaam als medewerker in het café^{20,21}.

Bij de zeer drukbezochte begrafenis van Peter van Berlo is de conclusie van menigee dat hij zich voor de boeren 'kapot heeft gewerkt'.

Afgezien van de verleende (financiële) hulp en advies aan plaatselijke agrariërs laat Peter van Berlo als kassier de coöperatieve Boerenleenbank achter met een record van een batig saldo van 628,69 gulden. Het salaris van de kassier van de Boerenleenbank wordt vanaf 1920 achtmaal het aanvangssalaris, wat ook volgens het overkoepelende bestuur in Eindhoven meer in overeenstemming is met de verantwoordelijkheid en de tijd die erin gaat zitten.

Peters echtgenote, Maria Anna van Vugt overlijdt op 14 maart 1939 in haar geboorteplaats Oss²². Ze is dan 71 jaar oud en al 20 jaar weduwe. Een paar jaar na de dood van haar man is zij op 14 juli 1924 vanuit Gemert naar Oss verhuisd. Waarschijnlijk is zij ook in Oss begraven.

Noten:

1. Geboorteakte P.L. van Berlo (1864), gemeentearchief Gemert-Bakel, AG.079, inv. 8, akte 8.
2. Huwelijksakte P.L. van Berlo en M.A. van Vugt (1889), gemeentearchief Gemert-Bakel, AG.079, inv. 24, akte 23.
3. 'Bevolkingsregister Deel 20' (Oss), BHIC 7363-1665.177.
4. Aangifte overlijden N.N. van Berlo, gemeentearchief Gemert-Bakel, AG079, inv. 41, akte 101.
5. Koster v.d. Werff, H.J., 'P.L. van Berlo' (1919), bidprentje nr. 05656 HKK Gemert.
6. Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 14-06-1906. Gemeentearchief Den Bosch.
7. Drankwetvergunning 1894-1918 P.L. van Berlo. Gemeentearchief Gemert-Bakel, 11.003-2045.
8. Staatsc. 1894-11-03, sec. Plaatselijke Besturen: Vergunning, p. 3. KB.
9. Wijn, J.P., Prentbriefkaart 'Gemert Kerkstraat' met bijschrift, gemeentearchief Gemert-Bakel, 23_001.
10. Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 08-08-1887, p. 9. Gemeentearchief Den Bosch.
11. 'M. G. van Kemenade', De Zuid-Willemsvaart, 10-06-1905. RHCE.
12. 'Aanbesteding', De Zuid-Willemsvaart, 20-06-1900. RHCE.
13. 'Aanbesteding', De Zuid-Willemsvaart, 9-05-1900. RHCE.
14. Bijl. Staatsc. 1915-214, sec. Coöp. Ver., nr. 3996. KB.
15. Bijl. Staatsc. 1915-80, sec. Coöp. Ver., nr. 3879. KB.
16. Elsen, Peter van den, Het land van de boerenapostel (Gemert 1996), p. 23 en 39.
17. Otten, Ad, Anekdotisch bankboek (Gemert 2002), p. 13, 17, 19, 23 en 157.
18. Overlijdensakte W. van Hout (1915). Gemeentearchief Gemert-Bakel, AG.079, inv. 46, akte 9.
19. Overlijdensakte P.L. van Berlo (1919). Gemeentearchief Gemert-Bakel, AG.079, inv. 47, akte 105.
20. 'Bevolkingsregister Deel 5' (Oploo). BHIC, arch. 7035, inv. 0609, blad 5.
21. Huwelijksakte A. F. Jansen. Gemeentearchief Gemert-Bakel, AG.079, inv. 28, akte 3.
22. Overlijdensakte M.A. v. Vugt (1939). BHIC, arch. 405, inv. 436, akte 33.